

HET GEBRUIK VAN GODS WET

Ds. R. D. Anderson, laatst aangepast 2 januari 2013

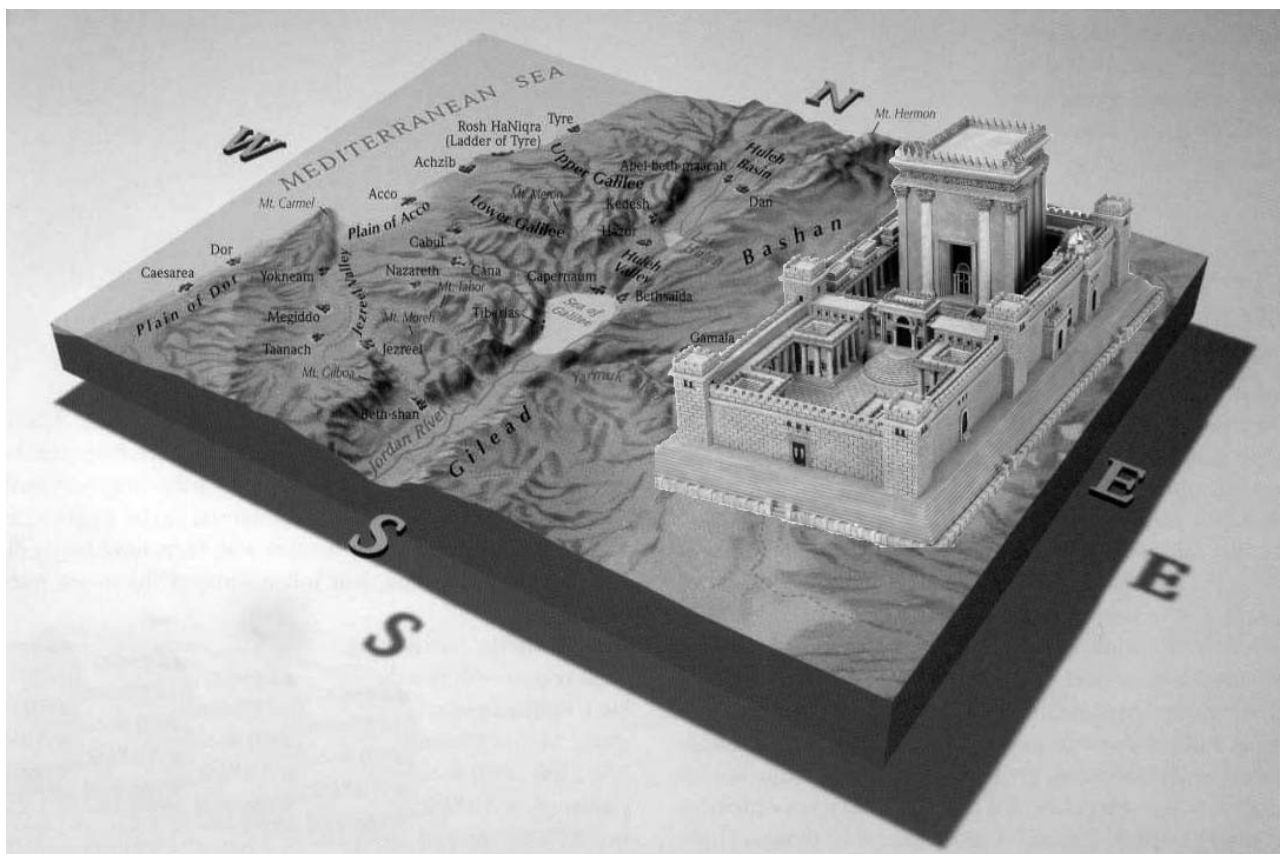
Elke zondagmorgen beluisteren wij de tien geboden van onze Here. Die geboden worden ook voor ons uitgelegd in de Heidelbergse Catechismus (Zond. 32-44) als de regel van onze dankbaarheid. Het is belangrijk dat wij de samenvatting van de tien geboden handen en voeten geven in ons leven. In de uitleg van de catechismus wordt daarom goed gebruik gemaakt van de rest van de Schrift.

Toen de Here de tien geboden aan Israël gaf, schonk Hij daarnaast een groot aantal detailwetten opdat Israël Gods wet in de praktijk zou weten te brengen. Door middel van deze detailwetten geeft de Here aan hoe zijn samenvatting (de tien geboden) ingevuld behoort te worden. Dat wij aan de detailwetten aandacht schenken is dus van groot belang. De samenvatting op zichzelf is vaak voor allerlei uitleg vatbaar. Neem, bijvoorbeeld, het zesde gebod: “Gij zult niet doden.” Er zijn er die dit gebod aanhalen om te betuigen dat de doodstraf door God strikt verboden is. Maar God *zelf* zegt dat moordenaars *gedood* behoren te worden (verg. Num. 35:30-31; Heid.Cat. v/a 105). Uit de detailwetten leren wij wat God met de samenvatting bedoeld heeft; in dit geval: moord is niet toegestaan, maar een wettelijke toegepaste doodstraf kan terecht zijn.

Toch hoeven wij niet lang over na te denken voor dat wij op moeilijkheden stuiten. De detailwetten uit de tijd van Mozes lijken behoorlijk ver van ons af te staan. Verder is er een groot aantal wetten die wij niet meer in de praktijk brengen, waaronder al de offerwetten. Door dit artikel hopen wij duidelijker te kunnen maken welke delen en aspecten van Gods wetten nog steeds voor ons van toepassing zijn, en wat in Christus is komen te vervallen.

1. Theocratie: “kerk” en “staat”

Israël was een “theocratie,” — een moeilijk woord misschien, maar het is eenvoudig uit te leggen. “Theocratie” betekent letterlijk “geregeerd door God” (*theos* = God, *cratie* = regering). Israël was dus een natie direct door God geregeerd. Dit kwam doordat God een bijzondere relatie met het volk Israël was aangegaan, een relatie die wij kennen als het verbond. En daarom was Israëls grote koning de Here God zelf, die troonde op de ark van het verbond in de tabernakel / tempel. De Israëlieten woonden met God op Zijn land. Israël was in zekere zin *tempelland* en daarom was het land *heilig*. Dit alles kunnen wij niet zeggen van Nederland. Nederland is en was geen theocratie en het land is geen heilig tempelland. Een christelijke natie

Israël als heilig tempelland

(die Nederland ooit was) is niet dezelfde als een theocratische natie. En als wij principes uit de Bijbel willen halen om toe te passen in onze maatschappij, moeten wij wél weten wat het verschil is.

Er zijn sommigen die menen dat een theocratie zo anders is dat je helemaal niets kan toepassen op een moderne samenleving. Deze mensen gaan er van uit dat er in een theocratie ook geen onderscheid is tussen kerk en staat. Toch is deze bewering vrij ongenueanceerd en daarom ook fout. In Israël werd weldegelijk een onderscheid gemaakt tussen zaken van de staat (bijv. burgerlijke rechtspraak) en zaken van de kerk (d.w.z., zaken betreffende Gods sacramentele¹ eredienst en rituele wetten). Zoals wij zullen zien, Gods wet, die bedoeld is voor alle aspecten van het mensenleven, maakt dit onderscheid wél. Niet dat wij dan moeten zeggen dat het burgerlijke niets met God te maken heeft! Er is geen sfeer van het mensenleven die neutraal voor Gods aangezicht blijft. Gods wet maakt een onderscheid tussen dat wat in het bijzonder zijn eredienst en de gemeenschap tussen Hem en zijn volk betreft, en dat wat betreft de relaties tussen mensen onderling. Ondanks dit onderscheid, echter, moeten wij ook rekening houden met de bijzondere status van Israël als theocratische (“een door God geregeerde”) natie. Want deze status heeft soms invloed op de wetgeving voor zowel “burgerlijke” als “kerkelijke” wetten.

2. Het onderscheid tussen “kerk” en “staat”

Waar deze invloed van Israëls bijzondere positie als theocratische natie duidelijk wordt, is het vanzelfsprekend dat wij dit niet zomaar kunnen overhevelen tot blijvende principes voor onze eigen samenleving. Wij moeten dit feit echter niet misbruiken door het als excuus aan te voeren voor de stelling dat er geen morele principes te trekken zijn uit de burgerlijke wetten van Israël. Terecht heeft Calvijn en de Gereformeerde traditie altijd het nut van de detailwetten voor onze omgang met elkaar ingezien. Door een zorgvuldige lezing van Gods Woord behoren wij onderscheid te maken tussen aspecten van Israëls burgerlijke wetten, die betrekking hebben tot haar verbondsrelatie met God als uitverkoren volk, en andere aspecten die moreel en blijvend van aard zijn.

Wat dit betreft zouden wij, bijvoorbeeld, rekening houden met het gegeven dat de Israëlieten moesten wonen in het heilig (tempel)land dat God aan hen gegeven had. God heeft ons niet op dezelfde manier “Nederland” geschonken. Dit feit is van grote invloed op de erfeniswetten, die niet zonder meer betrokken kunnen worden op onze situatie vandaag de dag. Omdat God het land aan de Israëlieten geschonken had, mocht niemand land verkopen. Land kon slechts verpacht worden.

Het feit dat dit land heilig tempelland was, betekende ook dat de inwoners verplicht waren om de openbare godsdienst van Jahwe te respecteren. Openbare afgoderij kon niet op Gods tempelland getolereerd worden. Openbare afgoderij werd daarom bestraft met de religieuze straf van de ban. Alles dat onder de ban gezet werd moest gedood en verbrand worden om het te terug te eisen voor de Here in de vorm van een brandoffer (zie Exod.22:20 [NBV v.19]; Deut.13:15-17; Joz.7).² Omdat een christelijk land geen heilig tempelland is, hoeft openbare afgoderij niet zomaar zwaar bestraft te worden. Een modern land heeft niet dezelfde heilige status als het oudtestamentische Israël.

Wij zullen ook rekening moeten houden met de bijzondere aard van Israëls koningschap, een koningschap dat gegeven werd als voorafschaduwung van de Messiaanse koning. Het feit dat er aan Israël een lijn van mannelijke koningen gegeven werd door God betekent niet dat wij ook zo’n koningschap vandaag de dag behoren in te voeren.

En toch is het niet zo dat, omdat Israël een theocratie was, er geen onderscheid in Gods wet gemaakt werd tussen kerk en staat. Dit onderscheid was er wel, al functioneerde het op een andere manier dan in onze Westerse maatschappij. Het onderscheid is het meest duidelijk op het nationale niveau in Israël. Voor de zaken van de staat (o.m. burgerlijke rechtspraak) was de hoogste autoriteit en beroepsinstantie de koning. Een koning in Israël was de hoogste rechter (denk aan de beroemde uitspraken van Salomo, 1 Kon. 3:16-28). Maar zijn rechtsbevoegdheid was onderscheiden van de rechtsbevoegdheid van de hoogste kerkelijke leider in Israël, de hogepriester. De koning had geen priesterlijke rechten. Zijn rechtspositie was, wat Gods eredienst betreft, dezelfde als elke Israëliet, ook al had de koning een bijzondere poort waardoor hij de

1 “Sacramenteel” heeft met het woord “sacrament” te maken. In het Oude Testament waren de sacramenten alles wat met de offerdiensten te maken hadden.

2 Zie verder mijn commentaar op Exod.22:20 in het artikel: “The Penal Law of the Book of the Covenant” te vinden op: <http://anderson.modelcrafts.eu/articles>

tempel mocht binnenkomen. Hij mocht geen offer opofferen noch enig ander priesterlijk ritueel uitvoeren. Koning Uzria werd bijzonder gestraft toen hij dit uitprobeerde (2 Kron. 26:16-21). De koning kon leiding geven bij de bouw of reparatie van de tempel, maar mocht niets doen in de eredienst wat een gewone Israëlitische man niet mocht doen. Als wij de koning het volk zien voorgaan in gebed, dan is dat vanzelfsprekend gezien hij hun nationale leider is (bijv. 1 Kon. 8); maar wij moeten beseffen dat elke Israëlitische man het recht had om mensen voor te gaan in gebed bij de eredienst. In de toewijdingsceremonie van 1 Koningen 8 merken wij de samenwerking tussen de koning, die het volk leidt in de eredienst, en de priesters die de offerdieren van de koning op het altaar gebracht zouden hebben. Als de koning een zegen uitsprekt over het volk dan gebruikt hij niet de formule van de priesterzegen (Num. 6:22-27), maar spreekt hij de zegen uit in de derde persoon (1 Kon. 8:57-60).

Dit onderscheid werd ook gemaakt in de tradities van de Joodse synagogen van latere tijden. De aanwezige mannen waren verantwoordelijk om iemand uit te kiezen om de eredienst te leiden (vaak iemand die vanuit de gemeente daarvoor aangewezen werd). Deze man behoefde geen priester of Leviet te zijn. Elke man boven de leeftijd van 12 jaar mocht de Schrift voorlezen in de eredienst en ook een stichtelijk woord spreken op basis daarvan. De priester, echter, was de enige die de Aäronische zegen mocht uitspreken. Het was natuurlijk wel de bijzondere plicht van de priesters en de Leviëten om Gods Woord aan het volk te leren (zie bijv. Deut. 33:10), zowel binnen als buiten de formele eredienst. De oudsten van de stad of het dorp moesten toezicht houden over de gemeenschap en al haar activiteiten en hielden daarom ook toezicht over de plaatselijke synagogendiensten. Maar het was de aard van de kerk in Israël dat de sacramentale en rituele elementen van de eredienst alleen in de tempel plaats mochten hebben. En de heilige grond van de tempel was het domein van de priesters en de Leviëten.³

Om deze redenen was het onderscheid tussen “kerk” en “staat” (om deze termen te gebruiken) het meest zichtbaar op nationaal niveau, in het bijzonder ten opzichte van de sacramentale eredienst van de tempel. Toch vloeide dit onderscheid ook uit naar de rechtbanken. Zoals wij zouden verwachten werd onderscheid gemaakt tussen rechtszaken die kwamen naar aanleiding van rituele of tempelwetten en rechtszaken die kwamen naar aanleiding van algemene morele of burgerlijke wetten. Dit onderscheid verklaart de aanwezigheid van zowel een opperrechter *als* Levitische priesters bij de centrale rechtbank (zie Deut. 17:8-13).⁴ De taak van deze rechtbank was om recht uit te spreken in gevallen die te moeilijk waren voor de plaatselijke rechtbanken. Jaren daarna heeft koning Josafat deze centrale rechtbank in ere hersteld. Als hoofden daarvan werden aangesteld zowel een opperrechter (“vorst”) als de hogepriester. 2 Kronieken 19:11 maakt duidelijk dat de hogepriester verantwoordelijk was “voor elke zaak des HEREN” terwijl de opperrechter verantwoordelijk was “voor elke zaak des konings” (d.w.z. burgerzaken).⁵

Gods wet laat zien dat alleen burgerzaken in aanmerking kwamen voor maatschappelijke straffen. Rituele overtredingen werden opgelost door middel van bepaalde vormen van extra offers of rituele reinigingen.⁶ In bepaalde gevallen van onreinheid kon iemand uit de stad of het dorp verbannen worden totdat hij weer door een priester rein verklaard werd (verg. Lev. 11). Bij verharding in overtreding in “zaken des HEREN” kon de centrale rechtbank iemand afsnijden, een vonnis die verregaande sociale gevolgen had omdat men dan het land uit moest. In de tijd van Ezra betekende zo’n vonnis ook het verbeurd verklaren van goederen (zie Ezra 10:7-8). Er waren geen maatschappelijke straffen voor het verzuimen van de synagogendiensten, tempeldiensten, of feesten, hoewel weigering om het Paasfeest bij te wonen zonder gegronde reden grond

3 Wat dit betreft is de situatie in de nieuwtestamentische kerken duidelijk anders. Na Pinksteren is er geen centrale tempeldienst meer waar alleen de sacramenten (bijv. offers) uitgevoerd mogen worden. Na Christus’ verlossingswerk zijn alle plaatselijke erediensten sacramentaal in karakter geworden, d.w.z. de sacramenten van doop en avondmaal vinden plaats in plaatselijke erediensten. Daarom is er nu ook op plaatselijk niveau een duidelijker onderscheid tussen kerk en staat. Zie verder mijn artikel *Grondlijnen in de Liturgie* te vinden op <http://anderson.modelcrafts.eu/artikelen>

4 Het is waarschijnlijk dat priesters en Leviëten ook betrokken waren bij de plaatselijke rechtbanken, zie Deut. 19:17; 21:5; 1 Kron. 26:29. Het is uit de genoemde teksten niet geheel duidelijk wat hun rol inhield.

5 De bedoeling van deze reformatie onder Josafat was om alles weer te regelen in Israël zoals Gods wet dat voorschreef (zie 2 Kron. 19:4). De bewoording van het onderscheid in 2 Kron. 19:11 maakt het onwaarschijnlijk dat de bedoeling is dat de college van priesters eerst uitzoekt wat de wet van de HERE over een bepaalde rechtszaak te zeggen heeft en dat vervolgens de college van rechters (familiehoofden) een uitspraak doet op basis van hun onderzoek van het concrete geval.

6 Zie verder mijn artikel *The Laws for Uncleaness in the Pentateuch and NT Baptism* te vinden op: <http://anderson.modelcrafts.eu/articles>

was voor onmiddellijke afsnijding (een “kerkelijke” strafmaatregel, Num. 9:13).⁷

3. Het onderscheid tussen het morele en het ceremoniële

Wij hebben gezien dat het onderscheid tussen burgerzaken en kerkelijke zaken in Israël verondersteld werd. De centrale rechtbank had onderscheiden personeel om deze twee verschillende soorten rechtszaken te behandelen. Het onderscheid tussen burgerwetten en kerkelijke wetten is enerzijds niet moeilijk te maken. Wetten die Gods eredienst in de tabernakel of tempel regelen zijn duidelijk onderscheiden van wetten die bijvoorbeeld verschillende soorten doodslag onderscheiden. En toch is er een moeilijke kant in zoverre dat vele rituele wetten verweven zijn met burgerwetten. Neem bijvoorbeeld de wetten die de apartzetting van Israël uit alle andere volken benadrukken in het dagelijks leven van de Israëlieten, wetten zoals die van Leviticus 19:19.

Mijn inzettingen zult gij bewaren, gij zult van uw vee niet twee verschillende soorten laten paren, uw akker zult gij niet met tweeërlei zaad bezaaien, en een kleet, uit tweeërlei stof vervaardigd, zult gij niet dragen.

De Gereformeerde theologie heeft altijd onderscheid gemaakt tussen ceremoniële aspecten van Gods wetten en morele aspecten. Als wij het onderscheid tussen de burgerlijke en de kerkelijke aspecten in een wet zoals Leviticus 19:19 willen merken dan moeten wij acht geven op dit onderscheid tussen het morele en het ceremoniële. Wij zullen eerst bekijken hoe dit onderscheid onder woorden gebracht wordt in onze belijdenisgeschriften alvorens over te gaan naar hoe de Bijbel hierover spreekt.

Het onderscheid tussen het morele en het ceremoniële helpt ons om de burgerlijke en kerkelijke aspecten van Gods wet af te grenzen. Het ceremoniële is altijd kerkelijk van aard, omdat het te maken heeft met rituelen rond het functioneren van de tempel of symbolen die Gods volk fundamentele waarheden moeten leren. Verder zijn ceremoniële wetten nooit belast met maatschappelijke straffen.

Artikel 25 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt:

Wij geloven dat de schaduwachtige eredienst van het oude verbond en de gebruiken⁸ die door de wet waren voorgeschreven, met de komst van Christus hebben afgedaan en dat zo aan al deze schaduwen een einde is gekomen. Daarom moeten de christenen die niet langer handhaven. Toch blijft voor ons de waarheid en de inhoud ervan in Christus Jezus, in wie zij hun vervulling hebben.

Wel maken wij nog gebruik van de getuigenissen uit de Wet en de Profeten, om ons in het Evangelie te bevestigen en ook om overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbaarheid in te richten tot zijn eer.

Volgens de Catechismus hadden deze “schaduwachtige gebruiken” van de wet de functie om het evangelie van Christus te verkondigen in de tijd van het Oude Testament.

V/a 19. Waaruit weet u dat?

Uit het heilig evangelie. God heeft dat eerst zelf in het paradijs geopenbaard. Daarna heeft Hij het door de heilige aartsvaders en profeten laten verkondigen. Ook heeft Hij dat evangelie van tevoren laten afbeelden door de offers en andere schaduwachtige gebruiken die Hij in de wet had voorgeschreven. Tenslotte heeft Hij het door zijn eniggeboren Zoon vervuld.

De catechismus maakt onderscheid tussen de “schaduwachtige gebruiken” van de wet en de morele wet (samengevat in de tien geboden), die later uitgelegd wordt als de regel der dankbaarheid voor de Christen.

⁷ Voor verdere bespreking van het functioneren van de kerkelijke tucht in het Oude Testament zie mijn artikel *De Spierkracht der Kerk*. te vinden op <http://anderson.modelcrafts.eu/artikelen>

⁸ Het woord “gebruiken” heet in de oorspronkelijke tekst “figuren,” d.w.z. symbolen van de wet. Hier wordt “schaduwachtige gebruiken” bedoeld, verg. Heid. Cat. v/a 19.

De schaduwachtige gebruiken van de wet zijn met de komst van Christus afgedaan omdat die aspecten van het evangelie, die zijn voorgeschaduwd, nu realiteit zijn geworden in de persoon en het werk van Christus.

Het woord “schaduwachtige” is afgeleid uit de brief aan de Hebrëeën 10:1 waar dit woord gebruikt wordt voor de wetten over de aardse tabernakel die een “schaduw” was van de hemelse tabernakel (Hebr. 8:5) en over de verschillende offerwetten die een “schaduw” waren van het grote zoenoffer van Christus zelf (Hebr. 10:1). Een schaduw geeft slechts een vage afbeelding van wat echt is. Hoeveel details kan je uit de foto hiernaast afleiden over de echte persoon wiens schaduw je ziet? Op deze manier lieten de offerwetten ons iets zien over de persoon en het werk van Christus.

Het onderscheid tussen schaduw-wetten en morele wetten wordt ook in het Oude Testament zelf gemaakt. De psalmen en profeten spreken vaak over Gods wil en wet op een manier die onderscheid maakt tussen Gods blijvende morele geboden en de schaduwachtige en rituele wetten. Wij kunnen Jeremia 7:21-23 als voorbeeld nemen. God zegt tot zijn volk (door Jeremia) dat Hij hun bij de Sinaï geen gebod gegeven had over brandoffers en slachtoffers, maar dit gebod “Hoor naar mijn stem, dan zal Ik u tot een God en zult gij Mij tot een volk zijn, en wandelt op de ganse weg die Ik u gebied, opdat het u welga.” Welke weg is dat? De weg van zijn geboden natuurlijk. Maar welke geboden? De Here benadrukt hier zijn morele geboden en laat allerlei ceremoniële en rituele voorschriften ter zijde. Dit onderscheid vinden wij ook op vele andere plaatsen die als volgt samengevat kunnen worden:

Wat echt bij Gods wet hoort	Wat enigszins niet bij Gods wet hoort
Ps.40:7-9 in de boekrol is Gods wil en wet = gerechtigheid (v.10)	slachtoffer, spijsoffer, brandoffer, zondoffer
Ps.50:7-15 God lofprijzen God je geloften betalen gebeden om verlossing	verschillende soorten dierenoffers
Ps.51:18-19 het offer van een verbroken geest en verbrijzeld hart	slachtoffers, brandoffers
Spr. 21:3 gerechtigheid en recht doen	offers
Jer. 7:21-23 gehoorzaamheid aan de wet en de profeten	brandoffer, slachtoffer
Hos. 6:6 (= Matth. 9:13) liefde, kennis van God	slachtoffer, brandoffers
Mich. 6:6-8 recht doen, trouw zijn, nederig met God omgaan	brandoffers, offerdieren, oliebeken, eerstgeborenen

Uit de bovenstaande tabel kunnen wij merken dat het onderscheid niet samengevat kan worden als een tegenstelling tussen geschreven wetten en abstracte deugden zoals trouw en gerechtigheid. Psalm 40 laat zien dat de blijvende morele wet tot de *geschreven* wet behoort. Dit is ook duidelijk uit Jeremia 7 waar Gods blijvende wet duidelijk de wet van Mozes is. En toch is deze blijvende wet breder dan de wet van Mozes, aangezien Jeremia ook de leer van de profeten eraan toevoegt.

Dit onderscheid is ook niet dat tussen het kerkelijke en het burgerlijke. De blijvende morele geboden zijn zowel burgerlijk als kerkelijk. De eredienst aan God door middel van geloften en lofprijzing hoort bij het kerkelijke, terwijl het doen van recht door niet te stelen of geen overspel te plegen bij het burgerlijke hoort.

Het onderscheid hier is dat tussen symbolen en rituelen enerzijds en morele geboden anderzijds.⁹ Hetzelfde

⁹ Dit onderscheid werd ook gemaakt door de joden in de Hellenistische tijdperk. In de Griekse vertaling (LXX) van Spr. 28:4b werd het Hebreeuws *gwr* gelezen als *gdr* (muur) met de vertaling: “Degenen die de wet liefhebben bouwen een muur om zich heen.” De brief van Aristes 139-43 (tweede eeuw vóór Chr.) zegt: “Onze wetgever [d.w.z. Moses], als wijze man en bijzonder begiftigd door God om alles te begrijpen, ... heeft een muur om ons heen geplaatst met zeer sterke fortificaties opdat wij in het geheel ons niet zouden mengen met de andere naties, maar zuiver in lichaam en ziel zouden blijven. ... Daarom, zodat we niet

onderscheid kan men in het Nieuwe Testament maken waar er ook sprake is van morele geboden enerzijds en symbolen zoals doop en avondmaal anderzijds.

De brief aan de Hebreëen maakt dit onderscheid ook. Uitgebreid wordt er op ingegaan hoe de offerwetten en andere schaduwwachtige voorschriften in Christus vervuld zijn. Het Oude “Testament” wordt hiermee gekarakteriseerd en in contrast gezet met het Nieuwe “Testament.” Het Nieuwe Testament komt met een “nieuwe” tempel—de hemelse tempel, een nieuwe hogepriester—Jezus Christus die voor eeuwig blijft. De onvolkomenheden van de eerste tempel (die nog voortgezet waren in de tweede tempel—die mank bleef—zonder ark) worden weggedaan met Christus. Christus heeft te maken met een hemelse tempel die permanent is en met een werkelijke verzoening. De volkomenheden van het Nieuwe Testament zijn, volgens Hebreëen, niet zo zeer te vinden in de gelovige zelf, maar in de nieuwe tempel en zijn nieuwe hogepriester. Wij kunnen ze zo samenvatten:

1. Christus blijft voor eeuwig priester (er is geen opvolging meer);
2. Er is een hemelse tempel door God zelf gemaakt;
3. Christus is altijd in Gods aanwezigheid (de Levitische hogepriester kwam eenmaal per jaar);
4. Christus offerde zijn eigen bloed, niet dat van dieren;
5. Christus’ offer is eenmalig en behoeft geen herhaling;
6. Christus’ bloed maakt de allerheiligste kamer vrij toegankelijk voor ons (wat eerder niet het geval was).

De gelovigen zijn nu veel meer bepaald bij Gods verlossingswerk. De straffen op verbondsbreuk zijn derhalve strenger (Hebr. 10:29). Maar dezelfde rechtvaardige morele wet wordt gehanteerd. De brief is bezig dit alles uit te leggen aan de hand van de profetie over het Nieuwe Testament vanuit Jeremia 31 (geciteerd in Hebr. 8:8-12). Kenmerkend voor dit nieuwe testament is dat Gods wetten echt in de harten van de gelovigen geschreven zullen worden. Welke wetten worden hier bedoeld? Niet de schaduwwachtige offerdienst en zijn rituele voorschriften, maar Gods morele wetten.

De Here Jezus spreekt ook in de Bergrede over Gods wet als een blijvende morele wet. Hij gaat zelfs zo ver dat Hij zegt dat geen jota of tittel van de wet zal vervallen tot hemel en aarde vergaan. Het moet duidelijk zijn uit wat wij besproken hebben dat Jezus het onderscheid tussen de blijvende morele wet en de ceremoniële of symbolische wetten hier veronderstelt. In de Bergrede bespreekt Hij alleen de morele wetten en niet de symbolische wetten. Wanneer Jezus ons vervolgens aanspoort om goed acht te geven op Gods wet, zelfs tot de kleinste geboden toe, moet Hij deze morele wet bedoelen.

Matt. 5:17. Meent niet, dat Ik gekomen ben om de wet of de profeten te ontbinden; Ik ben niet gekomen om te ontbinden, maar om te vervullen.

Er zijn mensen die naar aanleiding van deze tekst stellen dat Jezus voor ons de wet zo vervuld heeft dat wij daar helemaal geen aandacht aan hoeven te geven. Als Jezus dit zo bedoeld had zouden wij verwachten dat Hij in de voortgang van deze rede zou laten zien *hoe* Hij voor ons deze wet vervuld heeft, en *hoe* Hij de verschillende profetieën over zijn persoon in vervulling brengt. Maar dat is helemaal niet het onderwerp van de Bergrede. Hij waarschuwt zelfs in het daarop volgend vers:

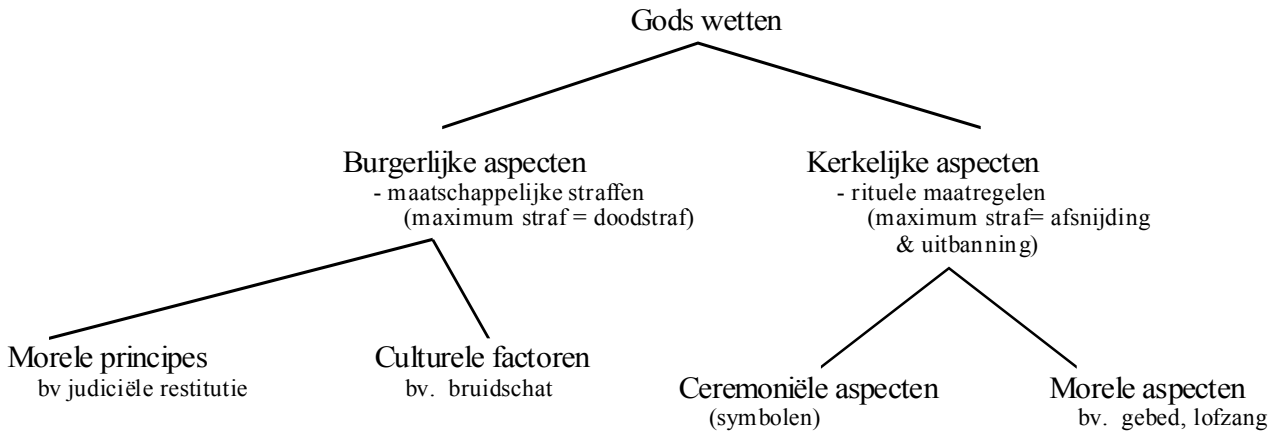
Want voorwaar, Ik zeg u: Eer de hemel en de aarde vergaat, zal er niet één jota of één tittel vergaan van de wet, eer alles zal zijn geschied. Wie dan één van de kleinste dezer geboden ontbindt en de mensen zo leert, zal zeer klein heten in het Koninkrijk der hemelen.

En Jezus gaat door om de morele opdrachten van Gods wet te binden op het hart terwijl Hij de Joodse tradities, die de diepgang van de wet versluiert hebben, uit de weg ruimt.

Zo zien wij dat God verbiedt dat wij de details van zijn wet veronachtzamen. Het allerkleinste gebod is belangrijk. Het bevat de gerechtigheid van onze Here. Mozes kon zeggen: “Welk groot volk is er dat inzettingen en verordeningen heeft zo rechtvaardig als heel deze wet, die ik u heden voorleg?” (Deut. 4:8)

bedorven worden door enige gruwel, ... plaatste hij een muur om ons heen aan alle zijden door middel van de reinheidsregels betreffende wat wij eten, drinken, raken, horen en zien.” (verg. Efez. 2:14-15). Ook Philo, *Mig.* 89-93 (eerste eeuw vóór Chr.) spreekt van die wetten, die uiterlijke symbolen zijn van een diepere waarheid, zoals besnijdenis en tempelceremoniën.

Deze wet, Gods wet, laat ons zien wat rechtvaardigheid is. Als wij belijden dat onze God rechtvaardig is, dan kunnen wij dat alleen begrijpen door zijn wet nauwkeurig te bestuderen om te zien wat dat inhoudt. Overtreding van *deze wet van de Here* door ons heeft aan de Here Jezus zijn eigen leven gekost om ons te verlossen. Nu dat Hij ons van de veroordeling van deze wet bevrijd heeft kunnen wij in de kracht van zijn Geest deze wet nemen als de gids voor onze dankbaarheid.

4. De verhouding tussen de tien geboden en de burgerlijke wetten

Al aan het begin van deze stencil hebben wij hier iets over gezegd. De detailwetten helpen ons om de samenvatting van de tien geboden beter te begrijpen. Maar het is misschien raadzaam om iets meer te zeggen over de verhouding tussen de tien geboden en de burgerlijke wetten van Israël. In de eerste plaats moeten wij beseffen dat de burgerlijke wetten van Israël inderdaad wetten van Israël zijn. Wij zijn het oude Israël niet en alleen daarom kunnen die wetten niet zomaar klakkeloos overgenomen worden in een moderne staat—zelfs niet wanneer zo’n moderne staat christelijk zou zijn. Overigens, hoewel het onderscheid tussen het morele en het ceremoniële wel degelijk terug te vinden is in de Schrift, wil dit niet zeggen dat de wetten van Mozes allemaal netjes in hokjes ingedeeld zijn. Ook de zogenaamde “burgerlijke” wetten hebben vaak vele ceremoniële aspecten, dat wil zeggen, aspecten die nauw verbonden zijn met de schaduwachtige eredienst van Israël. Neem als simpel voorbeeld de wetten rond de doodslag-zonder-opzet waarbij iemand naar een vrijstad moest gaan tot de dood van de hogepriester (Num. 35). Wij hebben geen aardse hogepriester meer, laat staan vrijsteden van het soort dat in Israël te vinden was—namelijk steden waar geen sprake was van eigendomsrechten, omdat daar alleen bijzondere dienaars van de Here woonden (de Levieten). En toch mogen wij stellen dat de burgerlijke wetten van Israël een door de Here gegeven uitwerking voor zijn volk zijn van de morele principes samengevat in de tien geboden. Wat dat betreft hebben zij een duidelijke voorbeeld-functie voor ons en kunnen ons dienen met *principes* voor de toepassing van Gods wet in onze tijd. Wij kunnen er niet om heen. Onze Here heeft veel van deze wetten van Israël ons nagelaten in zijn Woord opdat wij Hem daardoor des te beter leren kennen en ook een richtlijn hebben voor de ethiek.

5. Het belang bij het verstaan van deze wetten

Inzicht in de werking, het effect en het doel van deze wetten in Israël is daarom van groot belang voor onze geloofsbeleving. In de eerste plaats kunnen wij in onze eigen tijd met zijn eigen stokpaarden vaak het idee krijgen dat de God van die wetten een vreemde primitieve God moet zijn. En toch weten wij dat die God ook onze God is. Willen wij geen Marcionietisch godsbesef ontwikkelen (één god van het Oude Testament, een andere god van het Nieuwe Testament) dan zullen wij ons moeten confronteren met de gegevens die onze Here ons aanreikt—ook in het Oude Testament—om Hem beter te leren kennen. *Hij* gaf die wetten door Mozes aan zijn volk. In de tweede plaats, verwijzen wij naar wat we hierboven aangehaald hebben uit de tekst van artikel 25 van onze geloofsbelijdenis. In de laatste zin belijden wij dat wij nog gebruikmaken van de getuigenissen uit de Wet en de Profeten om, onder meer, “overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbareid in te richten tot zijn eer.”

6. Praktische overwegingen

Bij ons nadenken over de detailwetten van Mozes zullen wij wel rekening moeten houden met verschillende dingen. Wij moeten rekening houden met het tijdperk en de cultuur van die tijd. Het was bijvoorbeeld een cultuur waarin de bruidsschat een gegeven norm was. Verschillende wetten houden daarmee rekening. Maar nergens wordt de bruidsschat opgedragen als een door God gegeven principe in verband met huwelijksluiting. Als wij dergelijke wetten willen begrijpen moeten wij de toenmalige praktijk van de bruidsschat ons kunnen inbeelden. Nadat wij de werking van die wetten in hun eigen context denken begrepen te hebben, kunnen wij nadenken over eventuele principes die daarin nog voor ons van belang zijn in een cultuur die een dergelijke bruidsschat niet kent.

Wij zullen ook rekening moeten houden met ceremoniële aspecten van deze wetten, aspecten die de persoon en het werk van Christus raken, zoals boven al aangegeven.

Bij onze studie van de detailwetten zullen wij ook gauw inzien dat de wetten die de Here voor ons in zijn Woord bewaard heeft, lang niet al de wetten zijn die de Here aan Israël gaf. De Bijbel bevat een selectie hiervan. Deze selectie is voor de leer en het leven van ons geloof voldoende (zie NGB art. 7), maar vaak merken wij dat er meer moet zijn geweest.¹⁰ Datgene van de wet dat de Here voor ons wel bewaard heeft moeten wij niet veronachtzamen. Juist deze wetten wil Hij onder *onze* aandacht brengen.

Wanneer onze detailstudie voltooid is zullen wij vaak gediend zijn met een aantal principes die van toepassing kunnen zijn op verscheidene detailkwesties van de ethiek. Wij zullen dan eerlijk voor God moeten streven om deze principes in de praktijk van onze tijd te brengen. Maar wij zullen ook ontdekken dat onze tijd soms andere problemen en kwesties naar voren brengt waarover de detailwetten ons weinig lijken te zeggen. Laat duidelijk zijn dat de studie van de detailwetten een bijdrage aan de ethiek leveren, maar geen volledige ethiek op zich zijn. Toch zullen de principes, die wij uit deze wetten leren, en andere overwegingen, die uit heel de Schrift voortkomen, ons wél in staat moeten stellen om de wil van de Here te kunnen constateren in het hier en nu. De Here zet ons aan het werk hiermee. Niet voor niets geeft de apostel Paulus ons allen de opdracht:

(Rom. 12:2) Wordt niet gelijkvormig aan deze wereld, maar wordt hervormd door de vernieuwing van uw denken, opdat gij moogt erkennen wat de wil van God is, het goede, welgevallige en volkomene.

7. Christelijke vrijheid

Wat valt er dan te zeggen over de christelijke vrijheid? Bijbelse christelijke vrijheid houdt twee verschillende vormen van vrijheid in. Ten eerste zijn wij pas in Christus en in de kracht van zijn Geest vrij om een werkelijk begin te maken aan het gehoorzamen van Gods wet. In Romeinen 8 zet Paulus de gezindheid van het (zondige) vlees tegenover de gezindheid van de Geest. De gezindheid van het vlees is vijandig tegen God omdat het zich niet aan Gods wet onderwerpt (Rom. 8:7). Daartegenover staat de gezindheid van de Geest die God wel behaagt en zijn wet volgt—een wet die “van de Geest” is (Rom. 7:12, 14). Vandaar dat de Schrift ook spreekt over Gods wet als “de wet der vrijheid.” Jakobus zegt het als volgt (1:25):

Wie zich verdiept in de volmaakte wet, die der vrijheid, en daarbij blijft, niet als een vergeetachtige hoorder, doch als een werkelijk dader, die zal zalig zijn in zijn doen.

De tweede vorm van christelijke vrijheid is al boven aangegeven, namelijk, de vrijheid van de symbolische wetten die Christus’ werk voorschaduwden.

Maar deze term (“christelijke vrijheid”) wordt ernstig misbruikt als ze genoemd wordt om te suggereren dat christenen enigszins vrij zijn van een al te letterlijke binding aan de regels van Gods wet. Gods wet is ons gegeven als regel der dankbaarheid. Onze Here heeft hierbij ook het goede voor ons op het oog. Het wandelen in de wegen van zijn wet wil Hij zegenen. Zijn wet beschermt ons in dit leven. Als wij zijn genade,

¹⁰ Wij weten, bijvoorbeeld, dat God vele wetten aan Abraham gaf (Gen. 26:5), maar niet één daarvan is voor ons bewaard (hoewel wij mogen aannemen dat de wetten aan Israël gegeven geen wezenlijke afwijking daarvan waren). Vergelijk ook vele wetten die voor de wetgeving al bekend zijn, bijv. sabbat, brandoffers, vredeoffers (Exod. 24:5). In de tweede plaats wordt er in vele passages van het Oude Testament melding gemaakt van “wetten van Mozes” die nergens in de eerste vijf boeken van de Bijbel terug te vinden zijn, verg. 2 Kron. 30:16; Ezra 6:18; Neh. 10:32vv.

ook in de bepalingen van zijn wet, leren zien, dan zullen wij uit volle borst psalmen zoals 19 en 119 kunnen zingen.

Ps. 19:4 (berijmde versie)

De dienst van God de Heer verheugt het hart steeds meer
en duurt in eeuwigheid.

Rechtvaardig is de wet die God heeft ingezet
en die ten leven leidt.

Zijn woord, dat ons behoudt, maakt rijker dan fijn goud,
is zoeter nog dan honing.

Wie daarin zich verheugt, vindt in dat woord zijn vreugd,
zijn rijkdom, zijn beloning.